Riksdagens protokoll 1990/91:41

Fredagen den 7 december

Kl. 9.00–11.16

Protokoll 1990/91:41

1 § Svar på interpellation 1990/91:95 om den planerade produktansvarslagen

Svar på interpellationer

Anf. 1 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Charlotte Cederschiöld har frågat mig hur den planerade lagen om produktansvar skall utformas och vilka åtgärder som planeras för att svenska företags konkurrenskraft inte skall försämras om en sådan lagstiftning genomförs.

I svensk rätt finns inga särskilda lagregler om produktansvar. Ansvaret för produktskador regleras därför i princip av skadeståndslagen och i vissa fall av skadeståndsrättslig speciallagstiftning. För skadeståndsskyldighet förutsätts enligt skadeståndslagen att skadan har orsakats av någon genom vårdslöshet.

Det rättsläget har länge ansetts otillfredsställande. Situationen har varit likartad i de flesta andra europeiska länder.

För svensk rätts del har det dock på senare år skett en utveckling i rättspraxis mot strikt ansvar för i varje fall vissa typer av produktskador. Högsta domstolen fann t.ex. i ett uppmärksammat fall år 1989 att strikt ansvar för tillverkare föreligger på livsmedelsområdet.

EGs ministerråd antog år 1985 ett direktiv angående samordning av medlemsländernas lagstiftning om produktansvar. Direktivets grundläggande princip är att den som tillverkar eller importerar en produkt skall vara strikt ansvarig för skador som orsakas av en defekt i produkten. Flertalet av EGs medlemsländer har genomfört lagstiftning i enlighet med direktivet. I de övriga EG-länderna pågår lagstiftningsarbetet.

Inom EFTA har hittills nya lagar om produktansvar antagits i Österrike, Norge och Finland. Dessa lagar bygger på i huvudsak samma principer som EG-direktivet. I såväl den norska som den finska lagen finns dock vissa avvikelser från EG-direktivet.

Även inom EG-länderna finns avvikelser från EG-direktivets regler. Direktivet medger nämligen under vissa förutsättningar att länderna behåller rättsregler som de har när direktivet blir gällande för dem. I början av året offentliggjorde justitiedepartementet en promemoria. (Ds 1989:79) med förslag till en svensk produktskadelag. Lagförslaget i promemorian bygger också på samma grundprinciper som EG-direktivet om produktansvar. På

vissa punkter innebär förslaget dock förmånligare regler för den som lider skada av produkter än som följer av EG-direktivet.

Promemorian har remissbehandlats. Remissutfallet är blandat. De flesta näringslivsorganisationerna tillstyrker att det införs en svensk produktskadelag under förutsättning att denna överensstämmer med den lagstiftning som majoriteten av EG-länderna inför. De remissinstanser som kan anses företräda de skadelidandes intressen är däremot överlag positiva även till de föreslagna avvikelserna från EG-direktivet.

Remissutfallet analyseras nu i justitiedepartementet. Avsikten är att en lagrådsremiss i saken skall läggas fram i början av nästa år. Eftersom beredningsarbetet pågår, kan jag inte nu närmare ange hur lagen kommer att utformas på de punkter där förslaget i promemorian innebär avvikelser från EG-direktivet. Jag anser det därför inte meningsfullt att nu gå in på de följdfrågor som Charlotte Cederschiöld har ställt.

Anf. 2 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret som dock inte utgör något egentligt svar på frågorna.

Det råder ingen principiell oenighet i vad gäller tillkomsten av en svensk produktskadelag. Oenigheten gäller dess utformning. De förslag som presenterats de senaste åren har givit en föraning om att svenskt näringsliv skall komma i strykklass jämfört med näringslivet i andra europeiska länder.

Näringslivet är starkt oroat, vilket klart framgår av det hårda yttrande 13 näringslivsorganisationer avgett med anledning av de förslag som framställts i justitiedepartementets promemoria i frågan.

Har regeringen ännu inte förstått, att om näringslivet generellt används som mjölkkossa, hamnar vi där vi nu är: investeringarna minskar i antal, arbetslösheten hotar och välfärdsssystemet urholkas.

Socialdemokraterna, med undantag av Bo Södersten, har länge hävdat att de skapat välfärden. Senast sade statsministern det i Lund i förrgår. Om det nu är så – varför skapar ni inte mer välfärd i form av längre semester, föräldraförsäkring osv?

Skälet är givetvis att Bo Södersten har rätt: det är knegarna, "industrialisterna" och kapitalisterna i förening som har skapat förutsättningarna för välfärden. Politikerna kan långsiktigt bara skapa ramar som stimulerar arbete och effektiva insatser, en uppgift som socialdemokraterna tycks ha glömt de senaste åren. Inte minst har insikten brustit när det gäller konkurrensen, näringslivets grundläggande villkor.

Få beslutsfattande politiker har personlig erfarenhet av företagandets villkor. Det är sannolikt ett skäl till alla felslut. De kostnadsdrivande effekterna som eventuella avvikelser från EG-direktivet kan leda till, oroar näringslivet djupt. Regeringen ger dock inga lugnande besked och tycks anse oron vara obefogad, vilket framgår på s. 11 i promemorian.

Vem har högst tilltro när det gäller att bedöma näringslivets konkurrensförhållanden, regeringen eller näringslivet? Hittills har regeringen missbedömt effekterna av sin politik, så att vi nu står inför arbetslöshetens stålbad.

Näringslivets efterfrågan på åtgärder har nonchalerats. Framtiden flyttar nu från Sverige. 70 % av framtidsinvesteringarna hamnar i andra länder, senast ABBs spjutspets halvledare som bedöms kunna generera 10000 jobb. Tilltron till regeringen när det gäller förmågan att bedöma näringslivets villkor befinner sig under pari.

Regeringens uppgift i krisläget är att stimulera konkurrensfrämjande åtgärder och motåtgärder mot höjd prisnivå, att höja förutsägbarheten i svensk lagstiftning och att väga ansvarsnivån mot kostnadseffekterna – kort sagt att skapa produktionsmöjligheter och produktionsvilja hos företagen. Regeringen har försatt oss i ett uselt ekonomiskt läge och har nu ansvar för att inte ytterligare försämra läget utan se till att vi får en ansvarsskärpning som blir konkurrensneutral.

Produktansvarslagen utgör givetvis bara en ringa del av de åtgärder som påverkar näringslivets kostnader. Regeringens handlande i frågan påverkar förtroendet för regeringen med effekt när det gäller andra för näringslivet viktiga ställningstaganden.

Avvikelser från den konkurrensneutrala linjen måste vila på tillförlitligt underlag och behovsanalyser. Vilka sådana analyser visar ett påtagligt större behov av strängare produktskadelag i Sverige än i EG? Är svenska företag så mycket värre än EGs? Eller handlar det bara om ett koketterande från regeringens sida? "Vi vill så mycket mera väl, månar så mycket mer om vårt folk." Om detta leder till än fler utslagna företag, utan att vi för den skull uppfyller några egentliga behov av större skadeskydd, har regeringen bara lurat av medborgarna ytterligare en liten bit av välståndet.

Om regeringen vill stimulera EG till en höjning av nivån, varför då inte snarast söka medlemskap i EG och påverka direkt? Den vägen vore mer effektiv och mer näringslivsvänlig. Diskriminering av svenskt näringsliv har varken regeringen eller medborgarna råd med. Det borde regeringen inse! Vi skall harmonisera, inte avvika.

Har departementen ingen kontakt sinsemellan? På vissa områden harmoniseras för fullt, men på detta område föreslår man fyra avvikelser mot direktivets obligatoriska del. Värst är preskriptionstiden och produktionsföreskrifterna, dvs. att företagarna skall göras skadeståndsansvariga för eventuella fel av politiker och myndigheter. Även bristen på jämkningsmöjlighet och självrisk kan leda till orimliga resultat.

Undantagen i Finland och Norge är färre och mildare. Inom EG finns inga införda undantag från själva direktivet. Införda undantag gäller de områden där EG angivit möjlighet att avvika. Ändå har alla de åtta länder utom Luxemburg som har antagit lagen t.ex.exkluderat utvecklingsfel trots att avvikelsemöjlighet finns.

Vad är regeringens EG-utfästelser egentligen värda? Skall de bara locka till investeringar? Hur skall näringslivet kunna lita på regeringen om den inte följer upp EG-utfästelserna? Eller vet regeringen fortfarande inte vad den vill? Är det något bevänt med omtänkandet, avser regeringen att skapa konkurrensneutrala förhållanden? Vill eller vill regeringen inte EG-harmonisera?

Anf. 3 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Det framlagda förslaget i departementspromemorian har försetts med ovanligt utförliga motiveringar. Både synpunkter som kan tala för och som kan tala emot förslaget har redovisats. Genom remissbehandlingen har vi fått ytterligare underlag för att bedöma förslagen. Materialet analyseras nu inom justitiedepartementet, och när den analysen är klar kommer regeringen att ta ställning i de olika sakfrågorna. En lagrådsremiss beräknas kunna bli färdig efter årsskiftet.

Låt mig dessutom säga att det är symptomatiskt att Charlotte Cederschiölds interpellation inte innehåller ett ord om de skadelidande. Det verkar som om de skadelidade inte existerar i Charlotte Cederschiölds värld. Hon talar enbart om näringslivets intressen. När hon talar om en produktskadelag säger hon t.o.m. att näringslivet "används som mjölkkossa". De skadelidande mjölkar alltså näringslivet.

Charlotte Cederschiöld hade i en passus i sitt inlägg möjlighet att använda ordet skadelidande, men hon undvek att göra det. I stället sade hon att vi socialdemokrater genom detta vill markera att vi värnar mer om "vårt folk". Ja, vi värnar om de skadelidande. Men vi värnar samtidigt om vårt näringsliv, och därför överväger vilken intresseavvägning som bäst främjar båda sidors intressen och därigenom allas intressen.

Till skillnad från Charlotte Cederschiöld menar jag dock att man vid utformningen av den blivande produktskadelagen måste göra en avvägning mellan de skadelidandes intressen och näringslivets. Vad det leder till får vi se när beredningsarbetet är avslutat.

Anf. 4 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Skälet till att jag inte har tagit upp de skadelidande är givetvis att det inte råder någon oenighet på den punkten. Vi är ense om att vi skall se till de skadelidande. Vi vill ha en produktskadelag, i stort sett alla vill ha en sådan, även näringslivet.

Oenigheten gäller huruvida lagen skall leda till konkurrensneutrala förhållanden eller inte. Eftersom tiden i en sådan här debatt är knapp, är det onödigt att diskutera det vi är ense om. Vi skall naturligtvis diskutera det vi är oense om.

Jag delar statsrådets uppfattning att det här skall till en avvägning mellan olika intressen. Men då är det viktigt att den avvägningen även inkluderar näringslivets villkor, och här kommer alltså konkurrensneutraliteten in.

De neutrala instanserna i det här sammanhanget, som befinner sig mellan de skadelidande och näringslivet, tycks, enligt departementets ansvarige, vara inne på harmoniseringslinjen.

Jag hoppas att vi skall kunna avsluta debatten men att vara ense om värdet av en harmonisering med EG, vilket betyder att promemorian ligger långtifrån det lagförslag som bör komma på riksdagens bord.

Anf. 5 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Som jag tidigare nämnde finns även inom EG-länderna avvikelser från EG-direktiven. Bl.a. finns inom EG 30-åriga preskriptionstider. Detta tycks vara ett faktum som Charlotte Cederschiöld inte känner till.

Inom ramen för EG–EFTA-förhandlingarna om ett EES-avtal diskuteras produktansvarsfrågorna med EG. Vid dessa förhandlingar beaktar vi givetvis också näringslivets intressen.

Men det råder absolut en oenighet mellan Charlotte Cederschiöld och mig om betydelsen av att ta hänsyn till de skadelidandes intressen.

Anf. 6 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Nej, statsrådet, på den punkten råder det ingen som helst oenighet. Vi vill ha en produktskadelag.

Det är intressant att statsrådet inte svarar på frågan om huruvida vi skall ha en harmonisering eller inte. Hur högt står en harmonisering i statsrådets slutmål? Syftar statsrådet till en harmonisering, vilket man uppenbarligen gör i andra departement? Eller tar statsrådet ganska lätt på frågan om harmonisering och konkurrensneutralitet?

Anf. 7 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Charlotte Cederschiöld är fortfarande omedveten om att en harmonisering i det här fallet innebär att vi har att anpassa oss till en ganska splittrad bild. Jag nämnde bara ett exempel, nämligen att det även inom EG finns preskriptionstider på 30 år. Det är inte alls givet vad det är man skall harmonisera sig med.

Andre vice talmannen anmälde att Charlotte Cederschiöld anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på interpellation 1990/91:96 om medling vid skilsmässa

Anf. 8 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Ulla Tillander har frågat socialministern om hon är beredd att arbeta för att medling, i de fall där barn är inblandade, införs för människor som är på väg att skiljas. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Enligt de regler som gällde fram till början av 1970-talet kunde ett äktenskap inte upplösas innan medling eller försök till medling hade ägt rum. Redan det förhållandet att medlingen var obligatorisk gjorde emellertid många människor negativt inställda till den. Dessutom uppfattades medlingen lätt som en onödig formalitet och ett opåkallat intrång i personliga angelägenheter. Visserligen kan en medling ibland leda till att makarna tills vidare avstår från att fullfölja skilsmässan. Men för dessa fall är ett obligatorium onödigt.

Den obligatoriska medlingen togs därför bort år 1973 och ersattes med ett system som ger möjlighet till frivillig medling. Med utgångspunkt i den grundläggande tanken bakom vår äktenskapslagstiftning, nämligen att äktenskapets bestånd bygger på makarnas fria vilja, kan jag inte se något skäl som kan motivera en annan ordning.

Jag delar helt Ulla Tillanders uppfattning att en skilsmässa kan medföra

svåra påfrestningar för makarnas barn. Enligt min mening är det viktigt att vi verkar för att barn får växa upp i trygghet och med möjlighet till nära kontakt med båda föräldrarna även om dessa är i konflikt med varandra. Det är också nödvändigt att samhället ställer upp med resurser för att bistå föräldrarna med att komma överens i frågor som rör barnen i samband med separationer. I regeringens proposition om vårdnad och umgänge läggs fram olika förslag som syftar just till att skapa bättre förutsättningar. Bl.a. föreslås en ökad satsning på samarbetssamtal, alltså samtal där föräldrarna under sakkunnig ledning försöker resonera sig fram till en gemensam syn på vårdnads- och umgängesfrågorna. Sådana samtal kommer fr.o.m. den 1 mars 1991 att kunna erbjudas i samtliga landets kommuner. Det är genom åtgärder av detta slag som jag menar att man bäst kan främja barnets intressen i en skilsmässosituation.

Anf. 9 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Jag vill tacka justitieministern för svaret på min interpellation.

Av svaret framgår att medling kan erbjudas dem som önskar sådan medling. Däremot avfärdas varje tanke på att det skall vara ett obligatoriskt förfarande. Inte ens tanken på att erbjudandet skulle vara obligatoriskt finns med, inte ens om barn finns med i sammanhanget. Det inger lätt misstanken att många som råkar in i en skilsmässosituation inte ens vet om att denna hjälp finns.

Om jag har förstått svaret rätt anser statsrådet att det tillstånd som nu råder är bra, att det är bra som det är. En konflikt som leder till skilsmässa är enligt svaret en personlig sak. Om behovet av hjälp finns, är detta också något högst personligt. Statsrådet anser med andra ord att ingenting har inträffat sedan början av 1970-talet, då de nya reglerna infördes. Statsrådet är i stort sett nöjd med status quo.

För egen del anser jag att detta är en märkligt passiv inställning till den utveckling som har skett i vårt land. Skilsmässofrekvensen ligger på en hög nivå, och nästan alla är överens om att en skilsmässa i de flesta fall är ett misslyckande.

Den neutrala inställning till den höga skilsmässofrekvensen som avspeglar sig i svaret är enligt min mening både märklig och oroväckande när man tänker på de fall – och det är flertalet – där barn är inblandade. Det finns vetenskapliga belägg för att skilsmässor sätter djupa spår i barnens liv. Det är ett lidande som drabbar en tredje part, och denna tredje part – barnen – är därtill en svag och oskyddad part.

Det är med tanke på detta sociala onda som passiviteten från statsrådets sida är svår att riktigt förstå. En medling, ett samtal, gärna uppfattat som mer eller mindre obligatoriskt, skulle naturligtvis inte ha som uppgift att förbjuda skilsmässor, om någon nu trodde det. Möjligen skulle det i någon mening försvåra skilsmässa, eller – annorlunda uttryckt – underlätta ett återupptagande av personliga relationer, ett slags rehabilitering av samlevnaden.

På andra områden inom samhället, såväl sjukvård som arbetsliv, talar man nu om rehabilitering som ett sätt att minska kostnaderna, samhällets ekonomiska avbräck, men också den personliga minuspost som brustna relationer

innebär av konflikter och lidande. Tidigare har samhället också här varit ganska passivt, men man har fått ändra sig. Man har tänkt om. När skall en sådan omvärdering ske på detta område när det gäller insatser för att hjälpa människor tillbaka när det uppstår djupgående konflikter mellan makar och samboende? I svaret på min interpellation skymtar man inte den minsta förståelse för en sådan rehabiliteringsinsats. Jag tror att det behövs ett nyvaknande, en ökad känsla för att man här skulle kunna göra något för att minska människors förlust av livskvalitet.

Nästan alla vet hur nödvändigt det är att vid konflikter mellan två parter en tredje betraktare kan komma in och se saker ur en ny synvinkel. I arbetslivet finns det kuratorer och psykologer. På det området talas det mycket om konfliktlösning, det ges kurser och människor går på kurser. Men detta sker med hänsyn till arbetslivet och konflikterna där, och då finns det pengar och resurser. Det är gott och väl. Men hemmet, som är grundat på makars möjlighet att leva i ett förhållande som inte hemsöks av alltför stora motsättningar, lämnas utan beaktande. Det hänskjuter man till privatlivet, trots att vi vet att ett rimligt mått av harmoni och samarbetsvilja i familjen i så hög grad påverkar hur vårt samhälle kommer att se ut.

Svaret på min interpellation tar upp de problem som uppstår när skilsmässa är ett faktum, och det är bra på många sätt. Men ett medlande samtal borde gälla alla som står inför det svåra avgörandet att begära skilsmässa och där barn finns med i bilden. Det är tanken bakom min interpellation.

Jag har inte fått svar på den fråga jag ställt, och jag upprepar den därför: Är justitieministern beredd att arbeta för att medling införs för människor, och medvetandegörs för människor, som är på väg att skiljas – och jag tänker då på de fall där barn är inblandade?

Anf. 10 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Erfarenheterna från det obligatoriska medlingsinstitutet från tiden före lagändringarna är inte sådana att jag bedömer det som en god åtgärd att gå tillbaka till det system som gällde tidigare. Däremot delar jag helt Ulla Tillanders uppfattning att människor som befinner sig i en skilsmässosituation är i behov av hjälp och stöd. I första skedet behövs detta för att man kanske skall komma över de konflikter som finns i familjen för att möjligtvis lappa ihop äktenskapet igen. Men när inte detta går bör man i varje fall se till att skilsmässan blir så smärtfri som möjligt, inte minst för att hjälpa de barn som kan vara inblandade.

Jag delar Ulla Tillanders uppfattning att det vid en skilsmässa är barnen som drabbas mest. Det är därför viktigt att vi satsar på olika typer av sociala stödåtgärder för människor som befinner sig i kris. Familjerådgivningen är en institution som ligger mycket nära medlingsinstitutet, men det bygger på frivillighet. Jag anser att det är viktigt att det skall finnas möjligheter för människor som har behov av hjälp för att lösa sina konflikter att ha tillgång till en familjerådgivning.

Ett förslag om en utbyggd familjerådgivning behandlas för närvarande i socialdepartementet. Jag vill också erinra om det förslag från regeringen om nya regler för vårdnad och umgänge som riksdagen tidigare under veckan tog ställning till. Det riksdagsbeslutet innebär bl.a. att s.k. samarbetssamtal

skall tillhandahållas föräldrar i alla kommuner. Föräldrar som skall skiljas kommer alltid att få tillgång till ett samarbetssamtal. Detta sker naturligtvis i det skedet när skilsmässan är ett faktum. Men jag ser det som en oerhört viktig insats att hjälpa makar som har barn och bestämt sig för att skiljas, att göra detta i sådana former att det drabbar barnen så litet som möjligt. Jag ser därför detta som en av de viktiga åtgärderna tillsammans med familjerådgivningsinstitutet.

Anf. 11 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Jag kan hålla med justitieministern om att man på allt sätt måste underlätta i den situation när en skilsmässa är ett faktum. Där har vi inte olika uppfattningar, men det fattas ändå ett led i detta arbete. Jag tar emellertid fasta på det justitieministern påminde om, nämligen att det pågår ett arbete med en utbyggd familjerådgivning inom socialdepartementet. Det kan hända att socialdepartementet måste komma in i detta sammanhang.

För min del anser jag att man i detta fall, på samma sätt som statsrådet underströk i svaret på föregående interpellation, måste värna om de skadelidande. Det måste då också till någon form av medlingsförfarande. En skilsmässa borde gå till på ett helt annat sätt i dag än under tidigare decennier.

Det måste understrykas att en skilsmässa inte är någon privatsak när man tänker på hur många äktenskap som kapsejsar och att det i många fall, kanske i flertalet, också slår mot barnen. Man kan fråga förskollärare och lågstadielärare om detta. Det är inte långsökt att tro att den oro som man ofta vittnar om i förskola och skola har sin grund i den tragiska upplevelsen att se sina föräldrar skiljas. Om man i en samtalsomgång i en utbyggd familjerådgivning kunde minska några procent i skilsmässotalen vore med detta redan mycket vunnet.

Kanske är tiden mogen för att samhället på något sätt markerar att det är en allvarlig sak att en familj bryts sönder. Den är med sina brister den bästa samhällsformen för att utveckla barnen, och den behöver ett stöd som kan tjäna som en förebyggande insats.

Det nuvarande systemet, som statsrådet hänvisade till, kommer in för sent. Det griper in när man konstaterat att en skilsmässa redan har skett och är utifrån det konstaterandet inriktat på att ordna situationen till det bästa. Men enligt min uppfattning är detta inte tillräckligt, och det vill jag understryka. Den grundläggande intentionen måste vara att inte lägga på människor nya bördor, utan att hjälpa dem att bära de bördor som kan finnas.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

På förslag av andre vice talmannen beslöt kammaren kl. 9.29 att ajournera förhandlingarna till kl. 9.40 då statsrådet Margot Wallström väntades anlända till kammaren för att lämna de på föredragningslisten närmast upptagna interpellationssvaren.

Förhandlingarna återupptogs kl. 9.40.

3 § Svar på interpellationerna 1990/91:99, 105 och 110 om den kommunala konsumentvägledningen

Anf. 12 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! Inga-Britt Johansson har frågat mig om vilken beredskap regeringen har för att kunna sätta in åtgärder till stöd för de svagaste konsumentgrupperna samt om regeringen är beredd att snabbt dra i gång en bred informationskampanj för att rädda den kommunala konsumentvägledningen.

Ulla Orring har frågat mig om vilka åtgärder jag ämnar vidta för att informera om betydelsen av den lokala konsumentvägledningen, om jag ämnar samråda med Svenska kommunförbundet och om jag ämnar vidta åtgärder för allmänna reklamationsnämndens del med hänsyn till att ärendetillströmningen dit förväntas öka.

Elisabeth Persson har frågat mig om jag delar bedömningen att konsumentrådgivningen är eftersatt på många håll i landet, om jag har för avsikt att agera för att få bättre balans mellan satsningarna på reklam och resurserna för rådgivning till konsumenterna samt om jag har för avsikt att föreslå en höjning av skattesatsen på annan reklam än annonser för att få pengar till konsumentverksamhet.

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

Ett mycket viktigt inslag i konsumentpolitiken sedan många år är den lokala verksamheten. Konsumentpolitiken måste, om den skall bli framgångsrik, förankras bland människorna. De bästa förutsättningarna för detta finns lokalt. Där kan konsumentproblemen fångas upp. Lokalt är det lättast att nå och engagera konsumenter och folkrörelser i frågorna. Också företagens insatser för att förbättra konsumenternas förhållanden ger sannolikt bäst resultat om konsumentpolitiken är lokalt förankrad.

Om den kommunala konsumentverksamheten skärs ner kan det bli svårt att leva upp till den konsumentpolitik som riksdagen i flera beslut ställt sig bakom. Det är en utveckling som måste motverkas.

Som en utgångspunkt för diskussionen om vilka åtgärder som är påkallade vill jag göra en kort redovisning av det faktiska läget i kommunerna.

Utvecklingen av den kommunala konsumentverksamheten har under många år haft hög prioritet inom konsumentpolitiken. Verksamheten har successivt byggts ut.

I juli 1990 bedrevs konsumentpolitisk verksamhet i 272 av landets 284 kommuner. Över 95 % av befolkningen hade tillgång till konsumentpolitisk verksamhet i sina hemkommuner. I 92 kommuner fanns konsumentnämnd eller särskilt konsumentutskott. Sammanlagt satsar kommunerna under år 1990 närmare 250 årsarbetskrafter på konsumentverksamheten – en ökning med 16 från året innan. Den senaste statistiken från 1989 visar bl.a. att över 300 000 konsumenter hade fått enskild rådgivning i kommunerna. Då var

inte rådgivningen till föreningar, skolor och liknande medräknad. Ca 90 000 reklamationer hanterades lokalt. Alltmer av resurserna används till förebyggande arbete.

Mot den här bakgrunden menar jag att Elisabeth Persson ger en alldeles för negativ bild av den kommunala konsumentverksamheten. Aldrig tidigare har så många konsumenter fått så mycket kvalificerad hjälp. Rådgivningsinsatserna varierar visserligen mellan olika kommuner, men sammantaget nås många konsumenter, flera än vi någonsin skulle kunna nå med centrala insatser. Verksamheten har hittills utvecklats i rätt riktning. Den har i minskad utsträckning inriktats på förköpsrådgivning, medan budgetrådgivningen och den förebyggande verksamheten utökats. De stora problemen finns inte i den nuvarande verksamheten utan i den framtida utvecklingen.

Under året har beslut om nedläggningar fattats i fyra kommuner. Ett tiotal kommuner därutöver kan beräknas lägga ner verksamheten fr.o.m. den 1 januari 1991. I ytterligare femtontalet kommuner blir det av allt att döma resursnedskärningar vid samma tidpunkt. I fem kommuner föreslås nedläggning av konsumentnämnden. I två kommuner, Smedjebacken och Höör, tillkommer verksamhet. I nio kommuner väntas verksamheten få ökade resurser.

Utvecklingstendensen är mycket oroande. Det är därför viktigare än någonsin att alla berörda parter stöttar verksamheten och bildar opinion för den. Det gäller inte minst alla riksdagsledamöter. Vi har stått enade i våra beslut om den kommunala konsumentverksamheten.

Jag kommer före jul att ha överläggningar med myndigheter och organisationer som företräder konsumenterna samt med handeln och med Svenska kommunförbundet för att få ytterligare underlag för mina överväganden om vilka åtgärder som kan vidtas för att stötta den kommunala konsumentverksamheten.

Konsumentverket stödjer den kommunala konsumentverksamheten med material, fortbildning och råd. Verket stödjer också de frivilliga organisationernas arbete. Verkets insatser ökar i betydelse i det läge som den kommunala konsumentverksamheten befinner sig i. Jag tänker föreslå regeringen att redan i budgetpropositionen lämna förslag som ökar verkets möjligheter att stötta verksamheten.

När det gäller Inga-Britt Johanssons fråga om vilken beredskap regeringen har för att kunna sätta in åtgärder till stöd för de svagaste konsumentgrupperna menar jag att problemen egentligen inte är av den karaktären att regeringen behöver göra brandkårsutryckningar.

Statsmakternas åtgärder måste främst inriktas på att rädda basen för den konsumentpolitiska verksamheten och återställa det som kanske oundvikligen tappas under 1991. Bl.a. samarbetsprojekt som långsiktigt stärker verksamheten är viktiga. Det är särskilt angeläget att ungdomar skyddas och engageras. Jag kommer genom barn- och ungdomsdelegationen att initiera projekt för ungdomar.

Ett viktigt medel är, som Inga-Britt Johansson tar upp, opinionsbildning och informationskampanjer, och jag är positiv till att snabbt dra i gång sådana. Det finns okunnighet om och en föråldrad syn på vad konsumentverksamheten går ut på. Många tror att det bara rör sig om förköpsrådgivning

och hjälp till starka konsumenter som själva kan lösa sina problem. Det gäller också att tydligt klargöra att kommunerna direkt kan tjäna på konsumentverksamheten, bl.a. genom minskade socialbidrag.

I detta sammanhang kan jag nämna att det försöksprojekt som bedrivs av konsumentverket, socialstyrelsen och Svenska kommunförbundet om budget- och skuldrådgivning kommer att redovisas till regeringen före den 1 februari 1991. Sannolikt kan vi då sprida ytterligare kunskap om vinsterna med kommunal konsumentverksamhet.

Men som jag ser det räcker det inte med informationskampanjer. Det gäller att hitta nya konstruktiva lösningar och att engagera de intressenter som har ett ansvar. Fortsatt stöd till ideella organisationer för att stimulera och stärka konsumenternas möjligheter att agera när det gäller livsmedelspolitiska och hushållsekonomiska frågor är viktigt.

Ulla Orring tar speciellt upp reklamationsfrågorna och vilka åtgärder jag ämnar vidta med hänsyn till att ärendetillströmningen till allmänna reklamationsnämnden förväntas öka. Jag är inte säker på att det som nu händer i kommunerna leder till en kraftig ökning av ärendetillströmningen. Men givetvis måste organisationen vara förberedd. Regeringen avser att återkomma till denna fråga i budgetpropositionen.

Elisabeth Persson har frågat mig om jag har för avsikt att agera för att få bättre balans mellan satsningarna på reklam och resurserna för rådgivning till konsumenterna.

Det är inte lätt att vara konsument i dagens samhälle där reklamens makt är stor och utbudet av varor och tjänster bara ökar. Åtgärder som rör kommersiell påverkan har under många år varit centrala i konsumentpolitiken. Mina bedömningar är att den ökade internationaliseringen, utvecklingen av nya medier m.m. kommer att öka kommersialiseringen i samhället och köppressen på enskilda konsumenter. Särskilt barn och unga blir utsatta. Vi måste ha en tidsenlig och kraftfull lagstiftning, vi måste stötta konsumenterna så att de gör väl avvägda val och vi måste satsa på barn och ungdom via skolan. Detta ligger inom ramen för den konsumentpolitik regeringen driver.

Slutligen vill jag besvara Elisabeth Perssons fråga om jag har för avsikt att föreslå en höjning av skattesatsen på annan reklam än annonser för att använda pengarna till konsumentforskning och stöd till frivilliga konsumentorganisationer eller på annat sätt stärka konsumentrådgivningen.

Det är regeringens ambition att inte öka skattetrycket ytterligare. Det statsfinansiella läget är, som vi alla är medvetna om, ansträngt och utrymmet för reformer är begränsat. Att lägga en skatt på reklamen och öronmärka inkomsterna till ett visst ändamål rimmar dåligt med den hittills förda politiken att fördela statsmakternas gemensamma resurser mellan olika angelägna åtgärder. Jag vill också påminna Elisabeth Persson om att statsmakterna under 1990 avsevärt förstärkt resurserna både för konsumentforskning och stöd till konsumentorganisationer.

Anf. 13 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka konsumentministern för svaret. Det var ett både positivt och mindre positivt svar. Det låter väldigt bra att det kom-

mer förslag om insatser i budgetpropositionen och att samarbetet med andra organ som verkar i rätt riktning skall stärkas.

Jag är tydligen mer orolig än ministern inför vad som kommer att hända omedelbart efter nyår, om de aviserade nedläggningarna och neddragningarna då sker. Det är i en del stora kommuner som man funderar på att lägga ned verksamheten. I t.ex. Jönköpings län blir det, såvitt jag förstår, nästan ingenting kvar om alla kommuner beslutar enligt de förslag som är kända. I Blekinge län befinner man sig i en liknande situation.

En stor grupp låginkomsttagare kommer förmodligen att behöva hjälp med budgetrådgivning för att kunna lägga om sin ekonomi efter skatteomläggningen. Vart skall dessa ta vägen? Socialtjänsten har naturligtvis vissa skyldigheter, men jag tror inte att den kommer att prioritera sökande som ännu inte hamnat i någon socialhjälpssituation. Dessa människor kan i vart fall inte vänta till halvårsskiftet. Vart skall reklamationerna efter julhandeln ta vägen? Jag läste om en kommun – jag tror att det var Kungälv – där man hade bestämt att kommunjuristen skulle ta hand om reklamationsfrågor och all rådgivning som har med konsumenträtt att göra. Det beslutet visar att man inte har en aning om vad frågan gäller. Jag har en känsla av att kommunjuristerna ändå har så mycket att göra att de inte har en chans att klara av även de frågorna.

Tanken bakom min fråga om en stor kampanj är att man möjligen skulle kunna få någon kommun att ta sitt förnuft till fånga innan det är alldeles försent. Jag har ingen information om hur det har gått i de tolv kommuner där det har funnits förslag om nedläggningar. Förmodligen kan man, även om man har fattat beslut, genom omprioriteringar i sina budgeteringar klara konsumentverket och ändra besluten om de har gått i fel riktning.

I Konsumentekot för någon vecka sedan sade det moderata kommunalrådet i Täby att så länge riksdagen inte har beslutat om en lag är det bara strunt vad man anser. Det visar vilken åsikt man har på vissa håll om den här verksamheten. De har verkligen tid att ändra sig eftersom de har satt sitt nedläggningsdatum till senast den 31 december 1991.

Tyvärr är han inte ensam om åsikten. Jag anser att uttalandet visar att regering och riksdag måste sända ut ännu klarare och tydligare signaler om allvaret med den här frågan. En informationskampanj skulle troligen också kunna få människor som funderar på att starta eller gå med i en konsumentrörelse att äntligen komma i gång. Jag håller med om att vi behöver en folkrörelse som tar sig an konsumentfrågorna.

Man kan dock inte bygga upp en ny rörelse på kort tid. Tyvärr tror jag inte längre att de gamla etablerade har lust och ork att ta itu med frågan. Det trodde jag för några år sedan.

Organisationen med konsumentombud på arbetsplatserna kommer förmodligen att självdö på alla dessa orter i brist på näring när de inte har konsumentvägledarna att stödja sig emot och samråda med.

Det finns ett antal riksdagsledamöter som är ute och propagerar för alla sorters konsumentverksamhet och som diskuterar med sina hemmapolitiker och även når resultat. Tyvärr är det inte tillräckligt många. Även i denna församling finns det människor som har samma uppfattning om konsumentpolitiken som den Margot Wallström själv nämnde i sitt svar, som tror att det

handlar om förköpsrådgivning och hjälp till redan starka konsumenter. Jag tror tyvärr att det finns sådana åsikter i regeringen också.

Kampanjer behövs på alla håll. Sätt i gång! Såvitt jag förstår blir det inga problem med att få med Kommunförbundet och inte heller konsumentverket. Jag anmäler mig på stående fot som frivillig.

Anf. 14 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet Wallström för svaret på interpellationen. Av svaret framgår ett stort intresse för konsumentverksamheten, vilket jag är mycket glad för. Jag är emellertid tyvärr tvingad att korrigera Margot Wallström på ett par punkter.

Det finns inte konsumentpolitisk verksamhet i alla kommuner. Det är vi överens om. Ett stort problem är emellertid den stora variationen i verksamheten mellan kommunerna. Det finns inget som reglerar hur verksamheten skall se ut, hur stor omfattning den skall ha osv.

Jag måste tyvärr upprepa vad jag sade i våras när vi diskuterade konsumentpolitiken här i kammaren och vad jag också sade året dessförinnan. I alltför många kommuner förstår man av någon anledning inte vikten av verksamheten eller har inte ekonomiska möjligheter att satsa på ny verksamhet. Vem som helst som är intresserad kan konstatera de stora ojämlikheterna.

I somras hade jag tillfälle att både besöka och per telefon tala med konsumentrådgivare i olika kommuner. Tyvärr fick jag en ganska negativ bild av hur det fungerar. Jag möttes bl.a. av följande repliker. "Jaha, den där tjänsten, vi har en tjänst som konsumentrådgivare men den har varit obesatt de senaste åren." I en annan kommun sade man: "Nej, vi har ingen sådan verksamhet. Vi tycker inte att vi behöver det här. Om det är någon som frågar brukar vi hänvisa till grannkommunen." En konsumentvägledare som jag mötte sade: "Jag har haft det här som en halvtidstjänst, men i nästa vecka går jag över till annan verksamhet. Jag tror inte att man kommer att tillsätta någon efter mig."

Flera kommuner finns med i statistiken över de kommuner som har konsumentvägledning, men sanningen bakom fasaden kan vara att någon socialsekreterare har 25 % av sin tjänst avsedd för konsumentverksamhet. På detta skall man klara kommuner med 40 000-50 000 invånare, den rådgivning och vägledning som de behöver. I en grannkommun till Stockholm ser det ut på det sättet. Tyvärr är det mycket vanligt. Det förekommer runt om i landet.

Genom min rundresa och rundringning hittade jag förstås också en mängd entusiaster, konsumentvägledare som bara beklagade att de inte hade ännu mer resurser. De bedriver verksamhet och hade kommit underfund med hur mycket de verkligen skulle kunna göra. De sade att de skulle kunna göra mycket mer, de skulle kunna gå ut och satsa mer på förebyggande verksamhet, ta kontakt med skolor, jobba mer med skolsanering osv. Men de prisade ändå sin kommunfullmäktige som stöttade verksamheten.

En rad kommuner har lagt ned sina konsumentnämnder. Utan en egen nämnd får konsumentfrågorna mycket sämre status, hävdar många konsumentvägledare. Under 80-talet lär ett trettiotal konsumentnämnder ha för-

svunnit i landet. I den beräkningen finns inte de senaste nedläggningarna med. Samtidigt måste man också säga att några nya nämnder har tillkommit.

På många håll bakas konsumentfrågorna ihop med andra frågor i nämnder som spänner över flera områden eller helt enkelt avförs från kommunstyrelsernas intresseområden.

I en artikel i Kommun-Aktuellt förra hösten uttalade sig en avdelningsdirektör på konsumentverket. Han sade att kunskapen om konsumentfrågor hos politiker ute i landet rent allmänt är liten. Eftersom området är relativt nytt och oetablerat behövs ett kraftfullt politiskt stöd. Han menade också att konsumentfrågorna lätt drunknar i alla andra frågor.

Vi är nog ganska överens om att läget är så. Vi i riksdagen talar om lokala konsumentmyndigheters arbetsuppgifter. Det kan låta betryggande, men är i själva verket ett tal om luftslott. Huruvida det skall finnas lokala konsumentmyndigheter eller ej avgör nämligen kommunerna själva. Ingenting kan tvinga dem att se till att myndigheten eller verksamheten existerar.

Inga-Britt Johansson var också inne på detta. Så länge det inte finns någon lag som reglerar dessa frågor kan man i stort sett göra hur man vill eller så som man anser sig ha råd att göra i kommunerna.

En intressant detalj som jag har stött på är att alla, från ledarskribenter, människor ute på gatan och till riksdagsledamöter, som inte är insatta i frågan, utgår ifrån att det finns en naturlig koppling och ett direkt samband mellan konsumentverket och den kommunala konsumentvägledningen. Man tror att konsumentvägledarna är konsumentverkets personal ute på orten. Detta kanske är en hake som vi skulle kunna diskutera vidare när det gäller att hitta åtgärder för fortsatt verksamhet.

Anf. 15 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag tackar också för svaret på interpellationen om konsumentpolitiken. Det här är inte någon ny fråga, utan det är en fråga som ständigt aktualiseras.

Jag noterar att statsrådet uttrycker oro och uppgivenhet för det uppkomna läget beträffande den lokala konsumentvägledningen. Jag vill understryka att det är mycket alarmerande när fjorton kommuner lägger ned verksamheten och ytterligare ett femtontal planerar nedskärningar.

Jag har under minst ett tjugotal år aktivt arbetat med de konsumentpolitiska frågorna och med den målsättningen att varje kommun skall inrätta en konsumentvägledning. I min hemstad Umeå lades konsumentvägledningen ned. Men förra torsdagen fick jag vara med när den öppnades på nytt. Det lönar sig alltså att försöka påverka. Men det känns som om vi nu håller på att vrida klockan tillbaka, och detta under en socialdemokratisk regering.

Vi kan se dagens hushåll som en organisation bestående av en eller flera medlemmar som är starkt beroende av omgivningen och samspelet med marknaden. Hushållen strävar efter att på bästa sätt förse hushållsmedlemmarna med bostad, mat, kläder, vila och rekreation. De resurser som hushållen har är arbetskraft, pengar och kunskap. Men hur skall hushållens strävanden tillgodoses, och hur skall man optimalt täcka behoven? Det är i detta sammanhang de konsumentpolitiska insatserna skall träda in och underlätta för hushållen. Folkpartiet liberalerna anser att konsumenten skall vara kor-

rekt informerad, kunna välja mellan olika varor och kunna framföra klagomål. Detta anser vi vara rimliga krav att ställa dels på producenterna, dels på en minimilagstiftning, dels på myndigheter och andra instanser som finns i samhället för att tillvarata konsumentens intressen.

Med den uppsjö av varor som finns på marknaden fordras att konsumenten är välinformerad eller att hon eller han kan vända sig till en instans som opartiskt kan medverka vid denna rådgivning.

Spörsmålet med konsumentvägledning är ännu mer aktuellt inte minst med tanke på behovet av den hushållsekonomiska rådgivningen. Vi har i vårt land nära 270 000 hushåll som inte klarar sin budget utan måste få socialhjälp. Sedan 1982 har detta antal ökat med 40 000, från 230 000 till 270 000, trots att vi under dessa år har haft en högkonjunktur.

Vi går med expressfart mot en lågkonjunktur, och arbetslösheten stiger. Vem kan hjälpa dessa hushåll och andra tillkommande att komma på grön kvist, och vem tar ansvaret för budgetrådgivningen när konsumentvägledningen försvinner? Kommer konsumenterna att lämnas utan hjälp?

Statsrådet säger att utvecklingstendensen är mycket oroande. Jag vill inte tala om utveckling, utan här rör det sig om ren och skär avveckling. Är det därför inte nödvändigt att landets konsumentminister ordentligt engagerar sig för den lokala konsumentvägledningen?

Nu säger statsrådet att hon före jul skall överlägga med myndigheter och Kommunförbundet för att få fram underlag för överväganden. Ja, det är kort om tid. Det brinner i buskarna. Kommunernas budgetar är redan fastställda i stort. Redan i höstas borde landets konsumentminister ha tagit dessa initiativ. Det fanns redan i krispaketet signaler om åtstramning och åtgärder som påverkar de svenska hushållen och kommunerna. Varför lågprioriterar regeringen konsumentpolitiken?

På socialdemokraternas kongress debatterades öppettiderna i handeln, men varför debatterades inte mer djupgående inriktningen av konsumentpolitikens betydelse? Konsumentverksamhet lönar sig inte bara för konsumenten utan för hela samhället.

På folkpartiets landsmöte för några veckor sedan fastställdes ett konsumentpolitiskt program. Vi i folkpartiet anser att det kan vara svårt för konsumenten att överblicka marknadens utbud. Konsumenten kan inte ha överblick över alla varors kvalitet och egenskaper. Med marknadsekonomi vill vi skapa valfrihet och ge konsumenterna en stark ställning. Det är ju konsumenterna som styr produktionen genom sina köpbeslut, men konsumenterna måste också ha möjlighet till rådgivning. Därför, fru statsråd, uttalade folkpartiet liberalerna att en lokalt förankrad konsumentvägledning bör finnas i varje kommun. Är det också statsrådets uppfattning? Utan den lokalt förankrade konsumentvägledningen reduceras de centrala insatserna från konsumentverket och når inte ut i landet. Konsumentpolitiken blir därmed tandlös.

Anf. 16 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! Man kan naturligtvis rasa, gråta och skrika högt över utvecklingen, eller avvecklingen av verksamheter, i många kommuner. Men det är naturligtvis inte kommunpolitikerna hjälpta av. Jag kan förstå hur läget är

för många kommuner som har mycket ont om pengar just nu och skall få ihop en budget. Då är det naturligtvis inte bara vi som är engagerade i konsumentpolitiska frågor som kan hävda att våra frågor är av förebyggande natur och att det gäller att satsa på just dem. Det kan man säga om väldigt många olika verksamheter i kommunerna och hävda att de skall ha pengar. Men för kommunpolitikerna handlar det om att få fram pengar nu och att klara kommande budget, få summorna att gå ihop.

Men jag hoppas verkligen att ni inte har uppfattat det som att jag är uppgiven. Det är tvärtom. Jag menar att politikerna inte är hjälpta av att man skriker högt, rasar eller gråter. De är hjälpta av att vi diskuterar konstruktiva förslag för att rädda denna verksamhet och för att garantera att det finns en bas för konsumentverksamheten och konsumentpolitiken i fortsättningen också ute i kommunerna. Det är min bestämda uppfattning att det måste se ut på det sättet.

Jag tror att Ulla Orring är mycket väl medveten om det ironiska i att det faktiskt till största delen är vi socialdemokrater som har kämpat för dessa frågor men som också i en svår ekonomisk situation får uppleva att vi tvingas skära både på detta område och på andra områden där det kan kännas som om det handlar om hjärtefrågor.

Jag har för det första bestämt mig för att försöka ge en balanserad bild och för att inte skrika att det är panik eller kris i konsumentverksamheten, eftersom det inte är det. Vi måste hjälpas åt att beskriva bilden på ett korrekt sätt.

För det andra har jag bestämt mig för att diskutera konstruktiva förslag och ge hjälp till de eldsjälar som finns ute i kommunerna – dessa oroar jag mig för, eftersom många av dem är mycket bekymrade just nu och känner det som händer som ett personligt nederlag – och också till de kommunpolitiker som gärna vill värna den här verksamheten och som också är beredda att diskutera nya vägar för att garantera den. Vi får väl alla ta på oss ansvaret för att vi kanske inte har klarat av att ge kommunpolitikerna tillräckligt med kunskaper om effekterna av olika konsumentpolitiska förslag och åtgärder så att vi kan motivera satsningar på dessa verksamheter. Jag menar att det nu handlar om att välja strategi på lång sikt. Det handlar inte bara om brandkårsutryckningar, utan det handlar om att bestämma sig för hur man skall arbeta med dessa frågor i framtiden och att redan nu försöka hitta de rätta vägarna. Om man skall stifta en lag, om man i riksdagen tror att det är det riktiga sättet att komma till rätta med denna fråga, måste man också skicka med pengar. Vi kan ju inte lagstifta fram verksamheten utan att garantera resurser till den.

Just nu vet ju även ni i folkpartiet hur det ekonomiska läget i landet är. Därför måste vi komma fram till en rad olika insatser. I det sammanhanget måste vi hjälpas åt. Det gäller då såväl konsumentpolitiker och organisationer som olika verk och myndigheter. Vad jag först och främst har att göra är att jag måste försöka få en korrekt bild av verkligheten. Sedan gäller det att börja diskutera olika åtgärder. Jag har absolut samma ambition som Inga-Britt Johansson. Det handlar alltså om att skydda de svaga och utsatta. Vidare menar jag att vi behöver få en bred information om vad som är nödvändigt.

När det gäller detta med nya organisationer kan man säga att dessa redan är ett faktum. De här organisationerna finns alltså redan. Vidare har regeringen faktiskt förstärkt de ekonomiska resurserna både vad gäller konsumentforskning och stöd till nya konsumentorganisationer och vad gäller utbildning och de internationella frågorna. Regeringen har således alls inte ambitionen att dra ned här. I stället måste vi rikta oss till kommunerna. Både Ulla Orring och jag får väl tala med våra partikamrater. Det gäller ju att garantera en långsiktig positiv utveckling beträffande konsumentfrågorna.

Anf. 17 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag håller med konsumentministern om att det är verkningslöst att stifta en lag utan att så att säga skicka med pengar. Sedan vill jag framhålla att vi när vi fattade det senaste beslutet faktiskt var överens här i riksdagen om att det inte var aktuellt med lagstiftning. Det här skulle kommunerna sköta ändå. Men på något sätt har vi inte klarat av att övertyga kommunerna om nyttan med och nödvändigheten av en konsumentvägledning.

Jag vill också framhålla att hur stor verksamheten är på papperet – sett till antalet tjänstemän – avgör inte heller hur den verksamhet blir som bedrivs. Det är bara att titta på verksamheten i en del kommuner, där man kanske bara har en halvtidsarbetande eller en ensam tjänsteman. Men om det bara är rätt person och om man har politikernas stöd när det gäller att prioritera verksamheten, kan man faktiskt med de timmar som står till förfogande ha en alldeles utmärkt och bred verksamhet. Det handlar alltså i stället om att utnyttja de möjligheter som finns att samarbeta med olika grupper. Genom samarbete med pensionärsorganisationer, konsumentombud på arbetsplatserna, skolan eller socialtjänsten blir det möjligt att ha en mycket bred och omfattande verksamhet.

I min omedelbara närhet nere i Göteborg kan jag peka på ett exempel i det sammanhanget. Det gäller Härryda kommun. Där har man en halvtidsarbetande som möter långt fler människor än andra gör i de kommuner där konsumentvägledarna enbart får ägna sig åt skuldsanering. Det är ju en uppgift som kan ta hur mycket tid som helst i anspråk. Antalet tjänstemän är alltså inte avgörande. Huvudsaken är att det över huvud taget finns någon.

Tydligen, Margot Wallström, är vi inte överens om hur allvarligt läget kommer att vara efter den 1 januari nästa år. Jag hänvisar till vad som sägs i ett pressmeddelande från konsumentverket. Axel Edling säger: Läget är alarmerande. Att avskaffa konsumentvägledningen är ett dråpslag mot verksamheten.

Det måste innebära att man även på konsumentverket känner oro inför utvecklingen nu direkt. Budgetpropositionen får ju inget genomslag förrän efter halvårsskiftet. Dessutom träder kommunernas budget i kraft vid halvårsskiftet. Under ett halvår kan det alltså hända mycket allvarliga saker med tanke på de svagaste konsumenterna.

Anf. 18 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Jag har i min interpellation lyft fram skillnaden mellan satsningar som görs i vårt samhälle på olika verksamheter. Jag har pekat på vad

reklam, annonsering, marknadsföring osv. kostar, och på den punkten är vi överens. 20–30 miljarder omsätts årligen. Däremot har jag inte något konkret material i form av siffror att peka på när det gäller kostnaderna för den lokala konsumentvägledningen sammantaget. Men alla förstår att skillnaderna är alldeles för stora i det sammanhanget.

För att ytterligare belysa detta har jag ett par frågor: Vad skulle hända om reklamskatten höjdes med 1 %? Vilka resurser skulle man då kunna frigöra för satsningar på lokal konsumentvägledning?

Margot Wallström svarar: "Att lägga en skatt på reklamen och öronmärka inkomsterna till ett visst ändamål rimmar dåligt med den hittills förda politiken att fördela statsmakternas gemensamma resurser mellan olika angelägna åtgärder."

Men vi har ju redan en reklamskatt. För närvarande rör det sig om 11 %, och annonsskatten är 4 %. Men reklamen i reklamkanalerna i TV beskattas över huvud taget inte. Också när det gäller arbetsgivaravgiften finns det öronmärkta pengar. Ett visst antal procent betalas till olika verksamheter. I och för sig har vi alltså redan det här finansieringssystemet, dvs. att ta ut skatt på någonting för att sedan lägga pengarna på en speciell verksamhet.

Reklamskatten är, som sagt, 11 %. Men att den procentsatsen skall gälla för evigt är inget av Gud givet. Det har funnits fluktuationer under årtionden, eller sedan reklamskatten infördes. Ibland har det således varit högre procentsatser och ibland lägre.

Jag håller med om att man, om lagar stiftas, också måste skicka med pengar. Det är synd att statsrådet Margot Wallström inte var med här i onsdags, då vi beslutade om samarbetssamtal, som skulle vara en kommunal verksamhet och som det skulle vara obligatoriskt för kommunerna att erbjuda människor. Jag var, tyvärr, den enda som då pekade på detta förhållande. Det är på samma sätt med konsumentvägledningen: när det inte finns pengar, blir det nedskärningar. Jag vill alltså framhålla att det är viktigt att skicka med pengar i detta avseende. Jag har tyvärr inte fått något gehör för mina synpunkter. Jag tycker att vad jag här har nämnt är ett paradexempel på vad som händer när vi stiftar lagar utan att se till att kommunerna har möjlighet att leva upp till dessa.

På något sätt handlar detta ändå om pengar. Men hur det hela skall finansieras vet inte jag. Jag tycker emellertid att en reklamskatt i förhållande till konsumentvägledningen är en intressant sak. Det går kanske att den vägen komma fram till en möjlighet att få loss litet resurser för den här verksamheten.

Anf. 19 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Statsrådet Margot Wallström tar väl ändå i litet grand när hon säger att det ju bara är socialdemokraterna som har engagerat sig för konsumentpolitiken. Liberalerna har varit mycket pådrivande.

1986 fastslog riksdagen riktlinjerna för konsumentpolitiken. Alla partier var då överens om att en snabb utbyggnad av den lokala konsumentverksamheten skulle komma till stånd. Vi i folkpartiet tillhörde faktiskt dem som hårdast drev på i den här frågan. Liksom övriga partier har vi också sagt att det inte skall lagstiftas om detta.

Det beslut som fattades var grundat på en utredningen Hushållning och välfärd. Både jag och Inga-Britt Johansson medverkade i utredningen. Under sittande utredning kom dock regeringen med ett förslag, som blev ett dråpslag. Den regionala hemkonsulentverksamheten skulle läggas ned. Socialdemokraterna har på det sättet urgröpt målet vad gäller den aktiva konsumentpolitiken. Jag skall inte anklaga Margot Wallström för detta, eftersom det här hände före hennes tid som statsråd. Jag har bara presenterat fakta.

Jag återkommer i frågan om den lokala konsumentvägledningen. Jag anser att denna är synnerligen nödvändig, särskilt i nuläget. Vi har ju kommit överens om en skatteomläggning, som innebär att människor får mera pengar i handen. Men då blir det ännu viktigare att man kan hushålla, och i det sammanhanget gör konsumentvägledarna en storartad insats. Någon gång borde de här arma människorna, som sliter med sina arbetsuppgifter och har för litet resurser och för många konsumenter som kräver deras medverkan, få ett erkännande. Jag har inte sett att regeringen på något sätt, och inte heller konsumentministern, har tagit upp de här frågorna i form av konferenser eller att man har medverkat till att stötta den lokala konsumentverksamheten. Ett konstruktivt förslag är att ständigt vara i gång och påpeka behoven av den här rådgivningen ute i kommunerna.

Till sist vill jag fråga: Allmänna reklamationsnämnden kommer att få en ökad tillströmning av ärenden, vem skall klara reklamationshanteringen då konsumentvägledningen läggs ned i så många kommuner? Är statsrådet beredd att se till att allmänna reklamationsnämnden får mer resurser? Det diskuterade vi under förra budgetåret, inte minst för att banktjänsterna har tagit väldigt mycket tid.

Anf. 20 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! Måhända är detta delvis en fråga om ordval och roller. Jag arbetar naturligtvis tillsammans med konsumentverket och har redan fått situationen beskriven för mig vid en träff med konsumentverket, och jag skall ha ytterligare överläggningar med konsumentverket och allmänna reklamationsnämnden. Jag ser hur allvarligt läget är. Helt klart är att om man genomför alla de här nedskärningarna och nedläggningarna, är vi tillbaka till ungefär 1986 års nivå. Det är naturligtvis inte bra. För att jag nu säger att man inte skriker, gråter och rasar skall ni inte tro att jag inte ser allvarligt på utvecklingen. I det avseendet har nog konsumentverket och jag samma uppfattning.

Det som skiljer oss politiker från andra är att vi alltid ser att det här går att påverka. Det är inget som är ödesbestämt, och det är inte naturkrafter som styr, utan det kan vi själva göra. Vi kan försöka hitta konstruktiva lösningar på problemet.

Det är riktigt som Inga-Britt Johansson säger att man inte alltid kan mäta i antal tjänster eller om det finns en konsumentnämnd eller inte. Man måste gå djupare än så i materialet och uppgifterna för att se hur verksamheten ser ut och vad konsumenterna kan förvänta sig för service och hjälp. Det är en mycket stor volym av kontakter och ärenden ute i kommunerna. Jag har också fått ta del av väldigt många spännande projekt, som jag gör allt för att

vi skall stötta på olika sätt. Som jag nämnde i mitt svar diskuterar vi nu hur vi skall jobba med barn och ungdomar för att stärka deras roll som konsumenter.

Jag kan tycka att det är en mycket sympatisk tanke att öronmärka vissa pengar. Det verkar så enkelt att säga, att om vi bara kunde höja skatterna, så . . . Men här handlar det om att användningen av pengarna inte skall öronmärkas. Det är inte en metod som vi har använt oss av. Det är helt enkelt inte realistiskt att föra fram det kravet nu.

Som jag sade kommer jag att träffa allmänna reklamationsnämnden inom kort, och regeringen avser att återkomma till frågan i budgetpropositionen.

Anf. 21 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag håller med statsrådet om skattemedel inte skall öronmärkas. Så många olika saker är angelägna, och därför måste även den här delen vägas in i en diskussion om vart statens skattemedel skall gå.

Dessutom tycker jag att vi litet grand talar emot oss själva om vi säger att vi behöver ta ut en särskild, öronmärkt skatt för att klara den kommunala konsumentvägledningen. Ett av våra argument är ju att den här verksamheten lönar sig. Den betalar sig själv ute i kommunerna om man gör rätt satsning. Hushållen får bättre ekonomi, och det behövs mindre socialhjälp.

Tror vi på detta är det fråga om att kunna övertyga kommunalpolitikerna om att det är så. Helst skall man kunna bevisa för dem att det är så här. Då är det inte fråga om att behöva sticka till dem en slant. Där menar jag att vi kan göra en snabb insats. Förmodligen kommer de själva, om de förstår argumenten, att se det ganska snart. Man slopar en verksamhet och helt plötsligt blir en annan verksamhet dyrare. Dess värre är det, framför allt i de stora kommunerna, vattentäta skott mellan olika verksamheter, därför tar det förmodligen lång tid innan de verkligen upptäcker förändringen. Tror de inte på konsumentverksamhet är det inte ens säkert att de anar sambandet.

Ulla Orring tog upp hemkonsulentverksamheten, som togs bort från länsstyrelserna i mitten av 80-talet. Det är riktigt att den verksamheten togs bort under tiden utredningen pågick. Men redan då hade den kommunala konsumentverksamheten börjat byggas ut på ett sådant sätt att vi ansåg att mer nytta gjordes där än hemkonsulenterna någon gång kunde göra. Det är fortfarande min uppfattning. Det hade inte varit någon lösning på det här problemet att behålla hemkonsulenterna på länsstyrelserna. Det är kommunerna som behöver konsumentvägledningen.

Anf. 22 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Tyvärr kommer vi nu till den springande punkten. Vi måste se sanningen i vitögat och erkänna att konsumentvägledningen kostar pengar. Då backar ni. Jag hoppas ändå, när vi skall diskutera detta i lagutskottet fram på vårkanten, att jag då åtminstone har folkpartiet med mig då det gäller att inse vikten av den lokala konsumentvägledningen. Jag måste tyvärr säga att jag har känt mig ganska ensam de här två åren, när vi har pratat om kommunal eller regional konsumentverksamhet. Jag har inte känt att jag har haft särskilt stort stöd från andra partier. Men jag hoppas att det efter den här diskussionen skall bli bättre.

Jag har använt siffror och procentsatser och pratat i kronor för att visa vilken storleksordning det rör sig om i pengar. 20–30 miljarder kronor satsas för att få konsumenterna att köpa varor. Motkraften mätt i pengar är betydligt mindre. Jag vill inte på något vis framhärda i förslaget att vi måste höja reklamskatten. Men jag ville visa att med 1 % ökning av reklamskatten skulle vi få loss 150 miljoner nya kronor som på olika sätt skulle kunna användas för att stödja konsumentverksamheten. Jag tänker inte med en åsnas envishet hålla fast vid att detta är den enda lösningen, men visst kostar det pengar att stötta denna verksamhet eller att starta ny verksamhet. Jag kan mycket väl tänka mig en annan lösning som inte kopplas till reklamskatten. Men jag ville med detta visa vad det rör sig om för storleksordning. Man kan stötta verksamheten, men det krävs ekonomi. Konsumentverket kan behöva mer resurser för att kunna ge gratis kurser till konsumentvägledarna på orten.

Vi har i andra sammanhang från vänsterpartiet pekat på att konsumentforskningen måste få en högre status. Vi har föreslagit att man skulle inrätta en konsumentinstitution vid något av våra universitet, förslagsvis en temainstitution med professur i ämnet. Där skulle man från olika håll kunna ta upp och sammanställa den mängd forskning och kunskap som i alla fall finns runt om i landet, men som inte har status av egen verksamhet. Det finns en rad möjligheter att på lång sikt stödja konsumentverksamheten och konsumenterna.

De här föreslagna åtgärderna som jag talar om löser naturligtvis inte det akuta problemet inför årets nedläggningar. Men jag tror att vi måste gå på två ben, dels rädda vad som räddas kan, dels tillsammans verka för att denna verksamhet på lång sikt får leva kvar. Det lönar sig i längden. Jag tror att vi allihop är helt överens om det. Men för att verksamheten över huvud taget skall finnas, måste det till fräscha resurser från början.

Anf. 23 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Efter statsrådets senaste inlägg tvivlar jag inte på den goda viljan – jag tror att den finns hos statsrådet. Men det räcker inte med den goda viljan hos statsrådet – det måste vara en angelägenhet för hela regeringen att sprida kunskap om nyttan av en aktiv konsumentpolitik och om att det finns en konsumentvägledning ute i kommunerna.

Vi är här i riksdagen mycket bra på att fatta beslut och stifta lagar, men uppföljningen av besluten är urdålig, vill jag påstå. Jag riktar en uppmaning till alla riksdagsledamöter att själva ta reda på hur läget är i deras egna kommuner och engagera sig i den här frågan. Samhällsnyttan av konsumentpolitiken är mycket stor, men eftersom varje sektor räknar sina inkomster och utgifter struntar man i att se på helhetsbilden, och jag tror att det är till skada. Navet, motorn, för konsumentpolitiken är den lokala rådgivningen. Det hjälper inte att det finns ett konsumentverk i Stockholm – det här måste ut till kommunerna.

Jag tar vad som har sagts i den här diskussionen ad notam och tolkar det så, att statsrådet nu kommer att sätta in ordentliga åtgärder för att föra upp konsumentpolitiken på dagordningen. Alla kan inte åka till Stockholm för att få sin rådgivning.

När det gäller hemkonsulenterna vill jag säga till Inga-Britt Johansson att det hade varit jättebra om de hade funnits kvar. De hade stor kunskap – de hade kunnat hjälpa till ute i länen.

Till sist vill jag säga till Elisabeth Persson att folkpartiet verkligen har drivit konsumentfrågorna i lagutskottet. Däremot har vi sagt att om vi skall lagstifta om en konsumentvägledning måste det också finnas pengar att skicka med. Vi vill inte sätta oss på kommunerna i den här situationen. Däremot måste man uppmuntra och påtala behovet av konsumentvägledning. Den måste finnas. Vi måste ge de människor ute i kommunerna som jobbar med de här frågorna råg i ryggen, så att de står på sig och talar om att den här verksamheten gör nytta.

Anf. 24 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har bara ytterligare en sakupplysning att lämna, och det är att regeringen i direktiven till konsumentverket, som ju skall göra en fördjupad anslagsframställning, har begärt just det som Ulla Orring ber om, nämligen att vi skall få en bild av hur uppföljningen skall ske. Det gäller både resultat och framtidsanalys. Det har konsumentverket alltså redan i uppgift att göra. Det är mycket viktigt att göra just en uppföljning.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1990/91:104 om bostadsrättsförenings stämmobeslut

Anf. 25 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST (s):

Herr talman! Siw Persson har frågat mig:

1. hur jag vill förklara rätten för t.ex. Riksbyggen att inlägga veto mot ett stämmobeslut i en bostadsrättsförening, när föreningen vill avyttra fast egendom eller träda i likvidation, samt
2. hur jag vill förklara att en bostadsrättsförening inom Riksbyggen är skyldig att sluta avtal med enbart Riksbyggen om biträde med förvaltningen av föreningens hus.

Som Siw Persson konstaterar i sin interpellation är ett förslag till ny bostadsrättslag nu föremål för lagrådets granskning. En proposition avses bli överlämnad till riksdagen när denna granskning är avslutad.

Det är något ovanligt att detaljer i en ännu inte avlämnad proposition diskuteras i riksdagen. Jag har dock valt att likväl besvara de sakfrågor interpellanten tar upp, även om det inte är avgjort att propositionen i varje detalj ges samma utformning som lagrådsremissen.

Det är riktigt som Siw Persson konstaterar att några ändringar i förhållande till nuläget inte föreslås i lagrådsremissen när det gäller föreningarnas möjligheter att ställa upp särskilda villkor för att stadgeändringar som beslutas av föreningsstämman skall vara giltiga. Ett sådant villkor för stadgeändring kan vara att ändringen skall godkännas av någon utomstående, t.ex. en huvudorganisation. Villkor av detta slag, som också är medgivna enligt lagen

om ekonomiska föreningar, är vanliga i kooperativa organisationer. Det kan motiveras av den kooperativa samverkan mellan olika organisationsled, som vid bostadsrättsföreningens bildande utgjort förutsättningen för dess verksamhet.

Givetvis får en huvudorganisations inflytande över de anslutna bostadsrättsföreningarnas stadgar inte innebära att organisationen ställer upp villkor som strider mot tvingade rätt eller som är oskäliga mot bostadsrättsföreningen eller dess medlemmar. Om föreningen eller medlemmarna anser att villkoren i stadgarna inte uppfyller dessa krav, kan de prövas i domstol. Det är också så att länsstyrelsen redan vid registreringen av föreningens stadgar skall pröva om stadgarna står i överensstämmelse med lag.

Jag anser inte att jag bör kommentera sådana stadgebestämmelser som beslutats inom Riksbyggen eller inom andra organisationer för bostadsrättsföreningar. Jag utgår dock ifrån att organisationerna på ett ansvarsfullt sätt hanterar relationen till de anslutna bostadsrättsföreningarna och inte ställer upp några otillåtna villkor.

Anf. 26 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Tack för svaret, bostadsministern!

Det står i svaret att ministern anser att villkoren inte får vara oskäliga mot bostadsrättsföreningen eller dess medlemmar. Jag skall återkomma till det.

Ministern säger också att om villkoren inte uppfyller dessa krav skall föreningen eller dess medlemmar gå till domstol. Det kan väl ändå inte vara meningen att lagen skall vara så skriven att föreningarna måste gå till domstol för att få villkoren prövade? Jag är förvånad över att ministern på det sättet uppmanar ett stort antal föreningar att gå till de redan belastade domstolarna.

Bostadsministern säger också att stadgarna prövas av länsstyrelsen. För det första ser länsstyrelsen aldrig avtalen mellan bostadsrättsföreningen och en kooperativ organisation och kan alltså inte bedöma dem. För det andra: Om länsstyrelsen i ett län har sett t.ex. stadgarna hos Riksbyggen är jag förvånad över att man godkänt dem. Man gör kanske då en för vid tolkning av 62 § i lagen, där det heter: Är för giltighet av beslut enligt denna paragraf ytterligare villkor bestämt i stadgarna gäller även de.

De ytterligare villkoren kan innebära bl.a. följande. Bostadsrättsföreningen tillsätter en styrelse, som har hela det ekonomiska ansvaret. Riksbyggen, som inte har någon form av ansvar, kan enligt 49 § på stämman lägga in veto mot allt vad styrelsen föreslår, utan att ha någon form av ansvar. Styrelsen har det ekonomiska ansvaret, kan straffas enligt lag och kan få betala skadestånd, men den har alltså inte möjlighet att på stämman få igenom sina förslag helt, utan en kooperativ organisation kan inlägga sitt veto.

När det gäller 48 § om förvaltningen står det i Riksbyggens stadgar att föreningen genom särskilt avtal skall uppdra åt Riksbyggen att biträda föreningen i fråga om förvaltningen. Jag har ett praktiskt exempel på ett detaljerat avtal med 21 sidor om hur det skall gå till.

När en bostadsrättsförenings styrelse vill upphäva avtalet med den kooperativa organisationen om förvaltningen tillämpas 49 §, och Riksbyggen läg-

ger in sitt veto. Det är alltså ett mycket effektivt sätt att göra som man vill. Detta är allvarliga saker.

Låt mig berätta något som hände i samband med årets fastighetstaxering. Myndigheterna tolkade då lagstiftningen så, att man inte skulle acceptera vetorätt för någon kooperativ organisation. I den kommun det gällde medger detaljplanen att bostadsrättslägenheter avyttras som enskilda hus. När det gäller enskilda lägenheter är alltså taxeringsvärdet dubbelt så högt som för bostadsrättslägenheter. Här medgav inte den kooperativa organisationen någon avyttring av lägenheterna och inlade sitt veto. Trots att bostadsrättsinnehavaren måste betala det dubbla taxeringsvärdet för enskilda hus, så får han alltså inte köpa därför att Riksbyggen inlägger veto. Här kommer den enskilde bostadsrättsinnehavaren i kläm.

Ett annat exempel: Inom den här bostadsrättsföreningen finns det nybyggda fastigheter och dessutom en gammal fastighet som har renoverats på sådant sätt att det finns mycket att säga om det. Bostadsrättsinnehavarna har inte fått påverka detta, men de får vara med och betala kostnaderna. I det konkreta fallet får de betala 600 kr. extra på sin månadshyra för att bekosta de reparationer som gjorts i den här fastigheten. Bostadsrättsinnehavarna vill avyttra denna fastighet, för de anser att den inte är räntabel. Men den kooperativa organisationen inlägger ännu en gång sitt veto.

Jag har alltså med flera konkreta exempel visat på de absurda konsekvenserna av att en kooperativ organisation kan lägga in veto mot en bostadsrättsförenings beslut utan att i någon form ha de ekonomiska problemen. Detta kan väl ändå inte vara riktigt, bostadsministern?

Anf. 27 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST (s):

Herr talman! Enligt lagen om enskilda föreningar finns alltså möjlighet till den sorts speciella villkor som vi har talat om här.

När det gäller frågan om det är rimligt eller orimligt har jag hänvisat till att om en förening finner att sådana villkor som förknippats med huvudorganisation eller annan utomstående är orimliga, så har man möjlighet att få detta prövat i domstol. Det innebär naturligtvis inte, Siw Persson, att man springer dit med vartenda ärende, utan det är alltså när man finner att det är någonting som är orimligt ur föreningens synpunkt som man har möjlighet att få det prövat.

Sedan får väl Siw Persson som sagt återkomma till detta, när hon ser vad propositionen kommer att innehålla i dessa sakfrågor. Då har Siw Persson sin möjlighet att väcka motion, och då får vi anledning att återkomma till den här diskussionen.

Anf. 28 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Jag är som sagt mycket förvånad över att ministern försvarar en tolkning av den här lagstiftningen som ger en kooperativ organisation möjlighet att utan att ha något ekonomiskt ansvar gå in och styra över en bostadsrättsförening på det här sättet.

Jag förstår att ministern inte vill ge någon ytterligare kommentar till detta, och jag vill säga, herr talman, att jag ser fram emot den proposition som skall komma. Den kommer tydligen inte att innebära några större ändringar, men

jag hoppas verkligen att det då blir en bred diskussion som syftar till – och ger som resultat – att vi får en sådan lagstiftning att de som sitter i en bostadsförenings styrelse, de som har det ekonomiska ansvaret, de som får stå till svars inför lagen och får betala skadestånd, till alla delar skall ha möjlighet att påverka sin situation. Så är det inte i dag, ministern.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

På förslag av andre vice talmannen beslöt kammaren kl. 10.45 att ajournera förhandlingarna till kl. 11.15, då de till dagens bordläggning aviserade utskottsbetänkandena väntades föreligga.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 11.15.

5 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Proposition
1990/91:64 Yttrandefrihetsgrundlag m.m.

Skatteutskottets betänkande
1990/91:SkU8 Upphävande av lagen om dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken m.m.

Justitieutskottets betänkanden
1990/91:JuU8 Delgivningsfrågor
1990/91:JuU9 Tilläggsbudget I

Utrikesutskottets betänkanden
1990/91:UU8 Sverige och den västeuropeiska integrationen
1990/91:UU11 Sanktioner i fråga om Irak och Kuwait

Jordbruksutskottets betänkanden
1990/91:JoU15 Åtgärder mot miljöfarliga blybatterier
1990/91:JoU16 Miljöprojekt Göteborg
1990/91:JoU19 Tilläggsbudget I

Näringsutskottets betänkanden
1990/91:NU12 Statliga företag
1990/91:NU17 Tilläggsbudget I

6 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 6 december

1990/91:291 av *Berit Oscarsson* (s) till kommunikationsministern om kommunikationerna i Bergslagen:

Förhandlingarna mellan statens transportråd och SJ för 1991/92 har resulterat i förslag att inte upphandla trafik på järnvägslinjen Gävle–Avesta/Krylbo, Fagersta, Skinnskatteberg, Örebro.

För att klara den nödvändiga trafiken anser jag att HELA transportsystemet på järnväg i regionen måste ses över.

Är kommunikationsministern beredd att medverka – och i så fall på vilket sätt – till okonventionella lösningar för att bibehålla de för människorna nödvändiga kommunikationerna i Bergslagen?

den 7 december

1990/91:292 av *Erling Bager* (fp) till bostadsministern om en ny fastighetsförvärvslag:

Enligt uppgift i massmedia från en socialdemokratisk riksdagsledamot, har socialdemoktraterna dragit tillbaka planerna på att införa en ny fastighetsförvärvslag. Om detta är korrekt så är det glädjande – en sådan lag skulle kunna slå hårt mot de boende inte minst i skärgårdssamhällen på västkusten. Folkpartiet liberalerna har också bestämt motarbetat planerna på införandet av en förvärvslag.

Uppgiften i massmedia har dock varit mycket svår att få bekräftad. I riksdagens bostadsutskott har inte heller några nya signaler presenterats från socialdemokraterna om att man planerar att stoppa planerna på en fastighetsförvärvslag. Eftersom denna fråga har fått stort utrymme i media och berör många småhusägare är det angeläget med ett klargörande från regeringen.

Med anledning av ovanstående vill jag ställa följande fråga:

Avser regeringen att stoppa planerna på att införa en ny fastighetsförvärvslag?

1990/91:293 av *Annika Åhnberg* (v) till jordbruksministern om den svenska lodjursstammen:

"En skugga i gryningen, en rörelse i skogsglänta, nu syns där inget, var det våra sista skogars vilda katt, en lo?"

Oroväckande rapporter under året från bl.a. naturvårdsverkets naturbevakare indikerar att antalet lodjur har minskat och närmar sig en nivå där stammen ej kan fortplanta sig. Inventeringarna av lodjurets utbredning och status är dock föråldrade eller ofullständiga. Lo är utrotad i södra Sverige och tecken tyder nu på att stammen står nära utrotning i bl.a. Norrbotten.

Antalet lodjur är nu kanske nere i 200 individer. Bernkonventionen, som Sverige undertecknat och berömmer sig om att följa, betecknar lodjuret som speciellt skyddsvärt. Detta borde bl.a. leda till totalförbud för jakt på lo men allmän jakt på lo tillåts. Europarådet är oroat över denna hantering av lodjursstammen.

Den ekonomiska skada lodjur vållar är liten. Dess värde som en del av vår fauna är stort. Naturvårdsverket m.fl. arbetar nu med ett förslag om att ta fram nya ersättningsregler för rovdjursslagna bytesdjur som grundas på antalet rovdjur i ett område. Detta förslag kan förbättra lodjurets möjligheter att överleva i vissa områden men även jaktförbud och andra åtgärder krävs om Sverige skall ha en lodjursstam:

Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att Sverige skall kunna hysa en lodjursstam som motsvarar landets möjligheter?

1990/91:294 av *Maggi Mikaelsson* (v) till kommunikationsministern om investeringarna i infrastruktur:

Regeringen har anvisat ett anslag på 5 miljarder kronor för investeringar i infrastruktur. Vid trafikutskottets behandling av anslaget konstaterades att regeringens förslag var oklart formulerat och regeringen fick riksdagens uppdrag att återkomma med förslag till medelsanvisning och närmare preciseringar.

Riksdagen ansåg att pengarna skulle användas för att möjliggöra bl.a. tidigareläggning av infrastrukturinvesteringar i stomjärnvägar, länsjärnvägar och kollektivtrafikanläggningar.

I Västerbotten är behovet av investeringar i länsjärnvägen mellan Storuman och Hällnäs akut.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

När tänker regeringen återkomma med förslaget om infrastrukturfonden?

1990/91:295 av *Annika Åhnberg* (v) till statsrådet Margot Wallström om åtgärder för att stärka konsumenternas intressen:

Nu, mer än någonsin ställs vi inför omfattande förändringar, som kommer att påverka oss som konsumenter. Skattereformen, ny livsmedelspolitik och sänkta gränsskydd, är några av dessa viktiga förändringar. Vid en internationell jämförelse framstår Sverige som efterblivet när det gäller konsumentpolitik.

Det är framför allt genom de konsumentorganisationer som nu växer fram som konsumentintresset kan hävdas. Men då behövs det ekonomiska resurser för resor och samarbete internationellt. Det behövs möjligheter att bygga ett gemensamt kansli för samordning. Det behövs resurser för att ordna konferenser och seminarier kring viktiga konsumentfrågor. De två miljoner som anslagits (tack vare en motion från vänsterpartiet) kan bara vara en mycket liten inledning på mycket mer omfattande åtgärder.

Och det brådskar, vi är redan sent ute. Jag vill därför fråga statsrådet Wallström:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att stärka konsumenternas möjligheter att hävda sina intressen?

1990/91:296 av *Annika Åhnberg* (v) till statsrådet Lena Hjelm-Wallén om stöd till Indien för utvecklande av miljövänlig frysteknik:

Ozonskiktet i atmosfären skyddar biosfären från den skadliga delen av strålningen från solen, i huvudsak UV-strålningen. UV-strålningen orsakar bl.a. vissa former av cancer, bl.a. hudcancer. Ljushyade människor är särskilt känsliga. Ozon är en mycket reaktiv molekyl som lätt förstörs i kemiska reaktioner med andra ämnen. Det reagerar bl.a. med klor. Vissa klorföreningar, bl.a. freoner, har tyvärr förmåga att sakta men effektivt stiga upp till ozonskiktet och där reagera med ozonmolekylerna. Ozonskiktet skadas mest och först över polerna. Denna process utgör ett allvarligt hot mot hela ozonskiktet och dess skyddande funktion. Freoner frisläpps mest från kylapparatur.

Sverige har tagit beslut på att avveckla freonanvändningen och försöker nu ta fram ersättningsmedel (teknik) och metoder för att destruera befintliga freonapparater. Indien står nu i begrepp att kraftigt öka användningen av kylskåp, vilket är ett välkommet utvecklingssteg – inte minst sett ur kvinnors synpunkt – men tyvärr med freonteknik. Sverige har ett ansvar som högteknologiskt och rikt land att bidra till Indiens möjligheter att använda miljövänlig teknik. Sverige har också – som ett land nära en pol – ett särskilt intresse av att ozonskiktet förblir intakt.

Vilka speciella insatser tänker regeringen vidta för att stödja Indien i utvecklingen av miljövänlig frysteknik?

1990/91:297 av *Annika Åhnberg* (v) till statsrådet Lena Hjelm-Wallén om nationalparken i Costa Rica:

Costa Ricas första nationalpark på spetsen av halvön Puntarenas hotas av brist på kapital till dess skötsel och skydd. Nationalparkschefen har i dagarna besökt Sverige för att förmå biståndsmyndigheterna att trygga parkens fortsatta existens.

Parken, vars vegetation är en blandning av regnskog och en torrare typ av tropisk regnskog är till ytan mindre, men är färskvattenreservoar för 1 500 människor och hyser ett okänt antal hotade arter. Denna typ regnskog tillhör jordens mest hotade biotoper.

På många håll i världen betraktas skyddsvärda områden som består av små arealer som inte tillräckligt intressanta för att satsa på och bevara.

Den senaste naturvårdskunskapen och forskningen visar dock att även skyddsvärda mindre områden är minst lika värdefulla att bevara som större.

Norden har här också ett speciellt ansvar eftersom nationalparkens grundare var skandinaver.

Vad ämnar regeringen göra för att säkra denna nationalpark i Costa Rica?

1990/91:298 av *Åsa Domeij* (mp) till miljöministern om kadmium:

Kadmium hör till de allra giftigaste metallerna som sprids i naturen. Kadmiumhalterna har stigit kraftigt i både åkermark och gröda till följd av användning av fosforgödsel som innehåller kadmium. Kadmiumförbrukningen ökar starkt eftersom användningen av Ni/Cd-batterier ökar. 1979 förbjöds användning av kadmium för ytbehandling, som stabilisator och som färgämne. Sedan dess har åtskilliga dispenser givits. Kemikalieinspektionens begränsningsuppdrag innehåller inget om kadmium utan hänvisar bara till Miljöavgiftsutredningen.

Vad tänker regeringen göra för att avveckla användningen av kadmium?

1990/91:299 av *Roy Ottosson* (mp) till industriministern om beskattningen av fossila bränslen:

För närvarande är fossila bränslen som används för elproduktion befriade från såväl energiskatt som koldioxidskatt. Detta missförhållande har påpekats av flera statliga utredningar, nu senast i Miljöprojekt Sundsvall-Timrå (SOU 1990:102). Miljöavgiftsutredningen (SOU 1989:83) föreslog ett omfattande bidragssystem för biobränsle och kraftvärme i ett försök att kompensera för de snedvridningar som den brist orsakar.

Med anledning av detta vill jag ställa följande fråga till energiministern:

Avser regeringen införa likvärdig beskattning av fossila bränslen oavsett till vilket ändamål bränslet förbränns?

1990/91:300 av *Hans Leghammar* (mp) till miljöministern om kvalitetsnormer för vatten och luft:

Lantbruksnämnden i Hallands län hade den 4/12 en miljödag med bl.a. en genomgång av möjligheterna att uppnå riksdagens mål om att reducera kväveoxidutsläppen med 30 % till 1995 med utgångspunkt ifrån vad det var 1980.

Inte helt oväntat har man konstaterat att det t.o.m. kommer att bli svårt att ens komma ner till 1980 års nivå före år 2000.

Miljöpartiet de gröna har vid ett flertal tillfällen kritiserat dagens lagstiftning för att den inte ens klarar av att leva upp till de generella mål som riksdagen har fattat beslut om, och detta är extra anmärkningsvärt när vi faktiskt dessutom måste skärpa målen för att komma ner till vad naturen tål. Vårt förslag har hela tiden varit att man måste införa någon form av kvalitetsnormer för vatten och luft, för att myndigheterna skall få verksamma verktyg till sin hjälp att uppnå uppsatta och kommande mål.

Jag har personligen också lagt en motion i år om att ett försök med sådan lagstiftning skall genomföras snarast i Laholmsbuktens avrinningsområde. Följderna av att vi inte har en sådan verksam lagstiftning syns dess värre tydligt i Laholmsbuktens vattenkvalitet.

Hur vill miljöministern att länsstyrelserna och andra myndigheter skall uppnå riksdagens beslut om en 30 % utsläppsminskning av bl.a. kväveoxider om man inte inför försök eller permanent lagstiftning med kvalitetsnormer?

1990/91:301 av *Göthe Knutson* (m) till statsrådet Erik Åsbrink om gränstullstationen i Hån:

I oktober i år beslöt regeringen om en nybyggnation av gränstullstationen i Hån vid E 18 i Värmland. De nuvarande lokalerna är i undermåligt skick och otillräckliga. Byggstarten skulle enligt tidigare avsikt ske i dessa dagar. Något klartecken från regeringen tycks dock inte ha lämnats.

När kommer statsrådet att ge klartecken till gränstullstationsbygget i Hån?

1990/91:302 av *Karl-Göran Biörsmark* (fp) till statsrådet Göran Persson om statens skola för vuxna i Norrköping:

Statens skola för vuxna, SSV, är en bra skolform för många som annars inte skulle ha någon möjlighet att studera. Det är en billig studieform som på ett praktiskt och ändamålsenligt sätt kan anpassas till elevernas personliga önskemål och behov.

I Norrköping studerar i dag 10 000 elever på brevdistans och ca 1 600 elever i varvad undervisning från hela landet.

Enligt tidningsuppgifter ämnar skolministern föreslå att SSV skall upphöra 1992.

Hur skall de elever som i dag utbildas via Statens skola för vuxna i Norrköping i framtiden få utbildning?

1990/91:303 av *Mariana Wallin* (fp) till bostadsministern om förenklade regler om lån till småhus:

Kostnaderna för bostadsbyggandet har varit under ständigt stigande. En av orsakerna till ökade kostnader har varit att reglerna för erhållande av bostadslån varit många och krångliga.

1989 fattade riksdagen beslut om nya regler för lån till småhus. Resultatet blev en blankett för ansökan om lån till småhus som kom att omfatta 16 A4-sidor istället för 4 A4-sidor.

De nya reglerna innebär ytterligare rutinarbete och kontroll för låneenheter och länsbostadsnämnder. Dessutom ökade kostnaden för låntagaren.

Mot denna bakgrund vill jag fråga bostadsministern:

Är bostadsministern beredd att vidta åtgärder för att förenkla regler för lån till småhus?

7 § Kammaren åtskildes kl. 11.16.

Förhandlingarna leddes av andre vice talmannen.

Vid protokollet

STAFFAN HANSSON

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Fredagen den 7 december

1 § Svar på interpellation 1990/91:95 om den planerade produktansvarslagen 1
Justitieminister Laila Freivalds (s)
Charlotte Cederschiöld (m)
2 § Svar på interpellation 1990/91:96 om medling vid skilsmässa 5
Justitieminister Laila Freivalds (s)
Ulla Tillander (c)
Ajournering 8
Återupptagna förhandlingar 9
3 § Svar på interpellationerna 1990/91:99, 105 och 110 om den kommunala konsumentvägledningen 9
Statsrådet Margot Wallström (s)
Inga-Britt Johansson (s)
Elisabeth Persson (v)
Ulla Orring (fp)
4 § Svar på interpellation 1990/91:104 om bostadsrättsförenings stämmobeslut 22
Bostadsminister Ulf Lönnqvist (s)
Siw Persson (fp)
Ajournering 25
Återupptagna förhandlingar 25
5 § Bordläggning 25
6 § Anmälan om frågor
1990/91:291 av Berit Oscarsson (s) om kommunikationerna i Bergslagen 26
1990/91:292 av Erling Bager (fp) om en ny fastighetsförvärvslag 26
1990/91:293 av Annika Åhnberg (v) om den svenska lodjursstammen 26
1990/91:294 av Maggi Mikaelsson (v) om investeringarna i infrastruktur 27
1990/91:295 av Annika Åhnberg (v) om åtgärder för att stärka konsumenternas intressen 27
1990/91:296 av Annika Åhnberg (v) om stöd till Indien för utvecklande av miljövänlig frysteknik 28
1990/91:297 av Annika Åhnberg (v) om nationalparken i Costa Rica 28
1990/91:298 av Åsa Domeij (mp) om kadmium 29
1990/91:299 av Roy Ottosson (mp) om beskattningen av fossila bränslen 29

1990/91:300 av Hans Leghammar (mp) om kvalitetsnormer för vatten och luft 29
1990/91:301 av Göthe Knutson (m) om gränstullstationen i Hån 30
1990/91:302 av Karl-Göran Biörsmark (fp) om statens skola för vuxna i Norrköping 30
1990/91:303 av Mariana Wallin (fp) om förenklade regler om lån till småhus 30

gotab 97436, Stockholm 1991